

JAN STEVENS

Zusters
zonder
liefde

INHOUD

DONNE D'ONORE – 9

ERIK – 29

WILLY – 45

OPERATIE STRUBBELING – 65

JEANINE – 75

TUAM, IERLAND – 85

CARINE – 91

TUAM, IERLAND – 105

PETER – 111

TUAM, IERLAND – 131

LIEVE – 133

TUAM, IERLAND – 147

FLORENT – 151

DAMMY – 169

SAM – 187

IN DE NAAM VAN DE MOEDER – 203

TUAM, IERLAND – 217

DONNE D'ONORE

Op 17 maart 2017, Saint Patrick's Day, zit ik in de Ierse stad Tuam in de keuken van de gepensioneerde boerin en amateurhistorica Catherine Corless. Buiten geselt de regen het land; binnen snort de AGA. Opeengestapeld op de tafel tussen ons liggen kopieën van oude kaarten, lijsten uit geboorteregisters en foto's. De neerslag van Corless' onderzoek naar het plaatselijke Bon Secours Mother and Baby Home, 'opvangtehuis voor moeders en kinderen'.

Twee weken eerder had een door de regering aangestelde onderzoekscommissie in een eerste rapport bekendgemaakt dat er op de plek waar ooit het Mother and Baby Home stond stoffelijke overschotten van baby's en kinderen gevonden waren in een 'septische put en een ondergrondse structuur verdeeld in twintig kamers, vermoedelijk ooit de riolering'. Koolstofdatering linkte de menselijke resten aan de periode dat de katholieke nonnen van de Orde van Bon Secours het tehuis runden. Ierland was collectief in shock.

Op 25 mei 2014 had Catherine Corless voor het eerst internationale beroering én ongeloof veroorzaakt met een artikel in *The Irish Mail on Sunday*, 'A Mass Grave of 800 babies', en haar stelling dat tussen 1925 en 1961 de nonnen 796 dode kinderen op hun terrein begraven hadden. Toen werd ze nog een complotdenkster genoemd. In het voorjaar van 2017 krijgt ze officieel gelijk en worden Tuam en Catherine Corless wereldnieuws.

'Onwettige baby's en kinderen waren niet veilig in alle Ierse katholieke opvangtehuizen', zegt ze op die kille, regenachtige Saint Patrick's Day in haar knusse keuken. 'De commissie stelde vast dat tussen 1922 en 1998 ongeveer 56.000 ongehuwde moeders in de twintig katholieke tehuizen bevallen waren. In diezelfde periode verbleven in diezelfde tehuizen 57.000 kinderen. Volgens de commissie was dat wellicht een onderschatting. Ze gaat ervan uit dat minstens 25.000 tienermoeders en evenzoveel kinderen níét geregistreerd werden. Officieel stierven in de tehuizen 9000 kinderen. De conclusie van de commissie was bikkelhard: "Vóór de jaren zestig vernietigden de tehuizen de levens van onwettige kinderen in plaats van ze te redden." Zo stierven er in de jaren 1945 en 1946 verhoudingsgewijs twee keer zoveel onwettige kinderen in de katholieke tehuizen als wettige in heel Ierland.'

Anno 2017 groeit Tuam met zijn 796 in het riool gedumpte kinderlijkjes uit tot een triest dieptepunt in de twintigste-eeuwse saga van de almacht van de Katholieke Kerk in de Ierse samenleving. De film *The Magdalene Sisters* uit 2002 van regisseur Peter Mullan, gebaseerd op de documentaire *Sex in a Cold Climate* uit 1998, bracht de wreedheid van de *Magdalene laundries* en *Magdalene asylums* voor het internationale

voetlicht. Tussen 1922 en 1996 werden meer dan tienduizend jonge vrouwen tegen hun wil opgesloten in door vier nonnencongregaties gerunde gestichten waar ze in wasserijen onbetaalde arbeid moesten verrichten. Hun 'misdaad': als tienermeisje waren ze ongewenst zwanger of ze hadden zich 'opstandig' gedragen. In de *asylums* kregen de vrouwen een andere naam en in de *laundries* werkten ze onbetaald zeven dagen per week, van zes uur 's ochtends tot negen uur 's avonds. Elke uiting van genegenheid of liefde werd door nonnen als de Sisters of Mercy genadeloos afgestraft. De meisjes kregen geen onderwijs en hun zelfrespect werd gesloopt, hun wil doelbewust gebroken.

The Magdalene Sisters won in 2003 de Gouden Leeuw op het filmfestival van Venetië en doorbrak zo in Ierland de omerta, het algemeen heersende schuldige stilzwijgen. Nadat in 2011 de Ierse staat door het VN-Comité tegen Foltering aangeklaagd werd voor schuldig verzuim, beloofden de kloosterordes achter de wasserijen mee te werken aan een parlementair onderzoek. Begin 2013 werd in de Ierse senaat het eindrapport voorgesteld met meer dan duizend bladzijden getuigenissen én met bewijsmateriaal dat ook de Ierse overheid meisjes uit staatsinstellingen voor jeugdzorg naar de Magdalena-wasserijen gestuurd had. De toenmalige Ierse premier Enda Kenny bood daarop namens de regering excuses aan alle overlevenden van de *laundries* en *asylums* aan.

De verhalen over de wasserijen van de Ierse zusters zonder liefde werden bij ons hoofdschuddend onthaald: 'Typisch Iers.' In de zomer van 2014 werd Catherine Corless' onderzoek over het weeshuis van Tuam door verschillende Belgische media af-

geserveerd als platte sensatie. Auteur Tom Naegels omschreef Corless in *De Standaard* als 'een amateurheemkundige die geld zoekt voor een herdenkingsplakkaat', en noemde haar verhaal 'door en door verdacht'. Toenmalig *Tertio*-hoofdredacteur Geert De Kerpel schreef in zijn katholieke magazine: 'De zusters deden wat ze konden, gedragen door hun geloof. De voorbije weken is er nog een drama bijgekomen: dat van vele media die hun deontologie dumpten in een fictief kerkelijk massagraf.'

KLEINE ZONDAARS

In 2003, het jaar waarin de film *The Magdalene Sisters* de Gouden Leeuw won, verscheen in Vlaanderen het boek *Kleine zondaars. Kerk en kinderhandel* van victimologe Carine Hutsebaut. Daarin vertelde ze onder andere het verhaal van Hilde, een jonge vrouw die in 1974 verkracht werd door een priester en zwanger raakte. De Kerk dropte haar in Tehuis Tamar, een door de congregatie Zusters Kindsheid Jesu geleid 'opvangcentrum' in het Limburgse Lommel. Daar moest ze onbetaalde dwangarbeid verrichten, net als Ierse ongewenst zwangere jonge vrouwen. Niet in een wasserij, maar in een textielatelier. Net voor de bevalling werd Hilde naar een ziekenhuis in het Franse Malo-les-Bains gereden. Daar verplichtten de nonnen haar een document te tekenen, waardoor ze haar baby voor adoptie afstond. Het kind werd verkocht. Volgens de adoptieouders telde ze destijds drie miljoen frank of 75.000 euro neer.

In de tweede helft van de twintigste eeuw zouden ongeveer dertigduizend vrouwen onder de regie van nonnen anoniem

in Noord-Frankrijk bevallen, van wie 700 onder begeleiding van de nonnen van Tamar. Op de geboorteakte van hun kind stond als moeder: X. Veel vrouwen stonden tegen hun wil hun kind af en werden net als Hilde gedwongen tot onbetaalde arbeid.

In tegenstelling tot *The Magdalene Sisters* in Ierland veroorzaakte het minstens even schokkende *Kleine zondaars* bij ons amper een rimpeling.

Op vrijdag 23 april 2010 gooide toenmalig aartsbisschop André Léonard een blok beton in de Belgische rimpelloze katholieke kikkerpoel door het ontslag aan te kondigen van de op dat moment drieënzeventigjarige Roger Vangheluwe, bisschop van Brugge. Vangheluwe had toegegeven jarenlang de zoon van zijn broer te hebben misbruikt. Twee maanden later, op donderdag 24 juni 2010, vielen tientallen rechercheurs van de federale politie tijdens de inmiddels beruchte Operatie Kelk binnen in het bisschoppelijk paleis van het aartsbisdom Mechelen-Brussel, in de Mechelse Sint-Romboutskathedraal en in de woning van kardinaal Godfried Danneels. Ook de net door de Kerk nieuw leven ingeblazen Commissie seksueel misbruik in een pastorale relatie onder leiding van kinderpsychiater Peter Adriaenssens kreeg het parket over de vloer. Bijna vijfhonderd dossiers over seksueel misbruik in de Kerk werden tijdens de huiszoeken meegenomen.

Negen maanden later, op 3 januari 2011, diende de op dat moment vijftigjarige Erik een klacht in tegen twee nonnen die hem als zesjarig kind in het weeshuis Stella Maris seksueel hadden misbruikt. Hij was er geplaatst door de jeugdrechtbank. 'Deze klacht is uniek', verklaarde Peter Adriaenssens toen

in *Het Laatste Nieuws*. Want van alle klachten die de psychiater als voorzitter van de commissie-Adriaenssens had gekregen, was er niet één bij tegen een non. 'Alle daders waren mannelijke geestelijken.'

Eriks klacht werd als verjaard beschouwd en geseponeerd en hij werd weggezet als fantast. Toch betaalde de Katholieke Kerk hem later een schadevergoeding. In *Zusters zonder liefde* vertelt Erik als eerste overlever over de ravage die de Zusters Verrue van Stella Maris bij hem hebben aangericht. 'In 2014 werd dat Ierse dorp Tuam wereldnieuws toen uitkwam dat de nonnen van het plaatselijke weeshuis er baby's in het riool hadden gedumpt', zegt hij. 'Ik heb me al vaak afgevraagd of er ook geen kinderen begraven zouden liggen rond "ons" weeshuis.'

Drie weken na de val van Roger Vangheluwe verscheen in *Het Belang van Limburg* een interview met de inmiddels overleden, maar toen vierenzestigjarige Gerda. Aan journalist Thierry Goeman, een ver familielid van haar, vertelde ze hoe ze als kind door nonnen misbruikt was op een strenge katholieke kostschool in de provincie Antwerpen. Een klacht indienen bij de toen nog actieve commissie-Adriaenssens zag ze niet zitten. 'Ik heb die zaken een plaats kunnen geven. Maar vergeten zal ik het nooit.'

Met haar getuigenis in de krant wilde ze andere slachtoffers van vrouwelijk misbruik tonen dat ze niet alleen stonden. 'Ik wil anoniem blijven omdat ik me nog altijd schaam. Ik vind dat iedereen mag weten dat niet enkel priesters en bisschoppen zich schuldig hebben gemaakt aan misbruik, maar ook kloosterzusters.'

Gerda vertelde hoe ze als lagereschoolmeisje drie keer per dag in de kapel zat en telkens wanneer ze een non tegenkwam, moest knielen. 'Soms twintig keer per dag voor dezelfde zuster. Wanneer we als kind door de nonnen werden gewassen, moesten we een schort aantrekken in bad. Want ze mochten absoluut geen bloot zien. Ook later, op de middelbare school, was dat het geval. Naakt onder de douche was streng verboden. Om maar te zeggen hoe hypocriet ze waren, want de zusters die controle hielden bij de douches, gaven hun ogen wel de kost en controleerden ons nadien om beurten om te zien of we ons wel goed gewassen hadden. Dat gebeurde in een aparte ruimte. Vooral de intieme delen genoten bij sommige zusters opvallend veel aandacht.'

In de slipstream van de zaak-Vangheluwe dienden verschillende oudere overlevers een klacht in tegen de mannelijke geestelijken die hen indertijd gemolesteerd hadden. 'Als je leest over jongens die bij de pastoor of bij de broeder op de kamer moesten komen. Wel, bij ons in het meisjesinternaat was dat eigenlijk niet anders', zei Gerda. 'Zuster Agnes was op papier niet de overste, maar ze had duidelijk wel de touwtjes in handen.' Gerda werd haar slaafje. 'Riep ze me, dan moest ik me naar boven haasten. Dat gesprek diende vooral om me uit te horen over de klasgenoten. Daarna begon ze me te strelen. Eerst mijn haren, dan mijn borsten en lager. Daarna nam ze mijn hand en leidde die naar haar schaamstreek. Ze droeg dan meestal geen onderbroek.'

Het misbruik duurde vijf jaar. 'Zuster Agnes heeft een stuk van mijn jeugd afgenomen. Het heeft lang geduurd voor ik een jongen heb durven kussen. Seks lukte al helemaal niet. Want wanneer een jongen iets te intiem werd, voelde ik die ruwe handen van zuster Agnes weer op mijn lichaam.'

In september 2010 getuigde in dezelfde krant de toen tweeëntwintigjarige P.F. uit Hasselt. Ook zij werd als jong meisje in een weeshuis seksueel misbruikt door een non. De afgezwaaide commissie-Adriaenssens had net haar eindrapport gepresenteerd en voorzitter Peter Adriaenssens merkte toen al op nooit een misbruikdossier met nonnen gekregen te hebben. P.F. zei in *Het Belang van Limburg* dat ze het daar moeilijk mee had en dat ze zich vlak na de val van Vangheluwe telefonisch bij de commissie gemeld had. 'Ik wil dat er gerechtigheid geschied is voor ik doodga. En ik hoop vooral ook dat mijn verhaal andere meisjes die hetzelfde hebben meegemaakt de moed geeft om het stilzwijgen rond seksueel misbruik door zusters te doorbreken.'

Hoe oud ze was toen het de eerste keer gebeurde, wist P.F. niet meer. 'Het was een week of twee nadat ik voor het eerst mijn maandstonden had gekregen en het is anderhalf tot twee jaar blijven duren. Soms werd ik 's nachts wakker gemaakt. Soms lag ik ook gewoon wakker, zodat ik kon horen of ze naar mijn bed kwam. Ze deed me pijn aan mijn borsten en vanonder. Heel af en toe kon ze lief zijn – dan streelde ze mij en zei ze hoe mooi ik was. Maar meestal was ze heel ruw en venijnig. Ze vernederde me ook graag en plein public. Tijdens de middagpauze riep ze, terwijl iedereen het kon horen, dat mijn kastje een en al wanorde was. Dan moest ik met haar mee naar boven om het op te ruimen, terwijl ik goed wist dat alles op orde was.'

Het misbruik duurde twee jaar. 'Eén keer heb ik het willen vertellen aan een zuster die ik vertrouwde. We moesten naar bed, maar ik ging haar in de gang opwachten. Toen de deur van het lokaal waar ze zat openzwaaide, snauwde ze dat ik daar

© 2024 Uitgeverij Manteau / Standaard Uitgeverij,
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 Antwerpen en Jan Stevens

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland:
New Book Collective
www.newbookcollective.com

Eerste druk oktober 2024

Omslagontwerp: Leen Depooter – quod. voor de vorm.
Coverbeeld: © Getty Images
Ontwerp en opmaak binnenwerk: Ready2Print

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand
of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Onlangs alle zorg die aan de samenstelling van de uitgave werd
bested, kan de redactie of de auteur noch de uitgever aansprakelijkheid
aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit
enige fout die in deze publicatie zou kunnen voorkomen.

ISBN 978 90 223 4131 5
D/2024/0034/268
NUR 740